

Monika RAK

TKANINA JAKO POLE DZIAŁAŃ NA STYKU SZTUKI I PROJEKTOWANIA

Streszczenie: Tkanina stała się ostatnio niezwykle nośnym obszarem ludzkiej kreacji, znajdującym się na styku sztuki i projektowania. Zakres działań w jej obrębie jest niezwykle obszerny, przez co jest medium pojemnym i intrygującym. Po długich latach artystycznego niebytu tkanina powróciła jako kategoria sztuki i design w zupełnie nowej odsłonie. Pozwoliło mi to wytyczyć własną ścieżkę zarówno w zakresie kreacji artystycznej, jak i w obrębie edukacji z zakresu tekstyliów, prowadzonej na studiach wzorniczych. Moja twórczość bazuje na szeroko rozumianym rysunku eksperymentalnym eksplorującym wątki tekstyliów i tkaniny w najróżniejszych formach. W szczególności zajmuję się haftem i rysunkiem szytym, technikami które dostarczają całe bogactwo rozwiązań linearnych. Stało się to punktem wyjścia do traktowania obszaru tekstyliów jako pola działania na styku sztuki i projektowania.

Słowa kluczowe: tkanina, tekstylia, sztuka, projektowanie

Tkanina na przestrzeni ostatnich lat stała się niezwykle istotnym elementem, znajdującym się gdzieś na styku sztuki i projektowania. To bycie tkaniny pomiędzy tymi kategoriami wynika z pewnością z trudności, jakie pojawiają się przy jej systematyzowaniu oraz faktu, że może być utożsamiana z materiałem, tworzywem, a dalej z techniką czy technologią. Na gruncie sztuki przez długi okres czasu była identyfikowana z tkaniną unikatową, rękodziełem, natomiast we wzornictwie traktowana jako materiał, dając określone możliwości techniczne i funkcjonalne. Dopiero od niedawna zaczęto dostrzegać ogromny potencjał kryjący się w tym niezwyklej medium, czego przykładem mogą być: spektakularne instalacje realizowane z tkaniny czy włókna m.in. przez Do Ho Suh [7], Gabriela Dawe [10] oraz Chiharu Shiota [9], działania Lidewij Edelkoort silnie propagujące współczesny design i tekstylia, tj. wystawa w Design Museum Holon *Gathering. From Domestic Craft to Contemporary Process* [3] oraz kolejne edycje konkursu *Talking textile* [13], cykliczne wystawy i przeglądy artystyczne m.in. *Contextile – Contemporary Textile Art Biennial* [8], *Textile Art of Today*, a także *Triennial of Textile Without borders* [12], *Miniartextil* [11] oraz wiele innych przedsięwzięć.

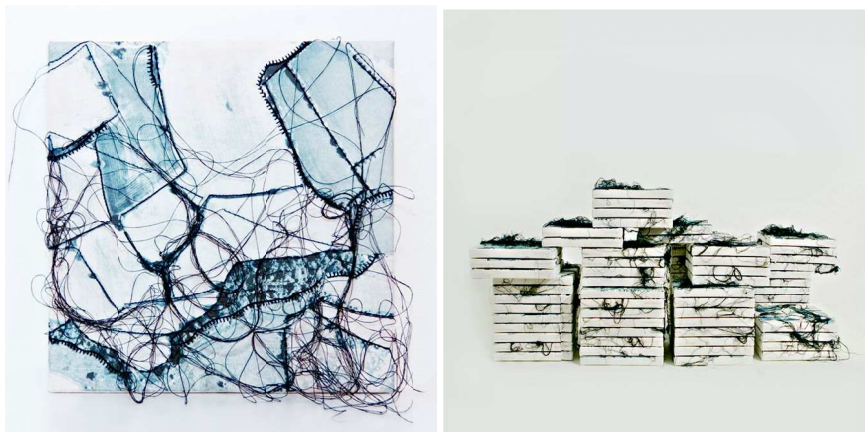
Warto zwrócić uwagę na fakt, że zakres kreacji w obrębie tkaniny jest bardzo obszerny, przez co stała się medium niezwykle aktualnym i intrygującym. Z jednej strony wpisują się w nią wszystkie te zjawiska związane z rękodziełem

tekstylnym, jak również i działania eksperymentatorskie z pogranicza, gdzie właściwie ślad po tkaninie jest mocno rozmyty, a nawet trudny do uchwycenia.

Traktowanie tkaniny jako pola działań na styku różnych dziedzin pozwoliło wytyczyć mi ścieżkę zarówno w zakresie własnej kreacji artystycznej, jak i w obrębie edukacji z zakresu tekstyliów, prowadzonej na studiach wzorniczych na Wydziale Inżynierii Mechanicznej UTP w Bydgoszczy, gdzie jestem adiunktem oraz warsztatach czy innych projektach dydaktycznych, w których biorę udział.

Przedmiotem realizowanych przeze mnie działań artystycznych jest badanie różnych aspektów rzeczywistości za pomocą notacji rysunkowych wykonywanych niemi. Moja twórczość bazuje na szeroko rozumianym rysunku eksperymentalnym połączonym z tkaniną. Zajmuję się różnorodnymi projektami, w których kluczową rolę odgrywa forma plastyczna skupiona wokół zapisów o charakterze rysunkowym skonfrontowana z tkaninowymi środkami wyrazu. Są to *Konstrukty rysunkowe*, w których analizuję otaczającą mnie rzeczywistość pod względem jej linearności, gdzie jako medium posługuję się włóknem i tkaniną. Doszukując się linearnych śladów w najbliższym otoczeniu, tworzę realizacje, które właściwie aktualizują się w momencie spotkania z odbiorcą. Są to próby opisu świata i rzeczywistości bliskiej człowiekowi bazujące na miękkiej materii. Stąd w realizowanych przeze mnie projektach stało się zasadne zgłębianie tematów związanych z rękodziełem tekstylnym, tkaniną unikatową i projektowaniem tkaniny. Na przestrzeni lat, uczestnicząc w różnych działaniach artystycznych czy wystawach, zrodziła się we mnie potrzeba poszukiwania właśnie na tym gruncie.

Do ulubionych przeze mnie technik należą haft i rysunek szyty, które dostarczają mi całe bogactwo rozwiązań linearnych. Obok realizacji na płaszczyźnie tworzę obiekty czy projekty w przestrzeni za pośrednictwem, których próbuję zbadać pewne aspekty rzeczywistości oraz dyskretnie pobudzić odbiorcę do refleksji i intelektualnego udziału w odbiorze. Z takim też zamysłem powstała *Przestrzeń kontemplacyjna*, która jest otwartym zbiorem map nieistniejących miejsc, prezentowanych w formie miniaturowych tkaninowych obiektów, którymi sukcesywnie wypełniam przestrzenie galeryjne wytyczając w nich strefę kontemplacyjną (rys. 1, 2). W tym przypadku maszyna do szycia wykorzystana jest jako narzędzie notacyjne, za pomocą którego wyrysowuję linie przeszywające je zarazem czarną nicią. Taki szkicowe działanie mechanicznym narzędziem pozwala mi w szybki sposób zapisać rysunkowe ślady w postaci różnorodnych ściegów, którym towarzyszą długie nici, swobodnie oplatające obiekty.

Rys. 1, 2. Przestrzeń kontemplacyjna, rysunek szyty, druk na tkaninie bawełnianej
Fig. 1, 2. Contemplative space, sewn drawing, print on fabric

Na innej zasadzie działam w cyklu *Plantacja*, gdzie czerwoną nicią „wrysowuję” jednocześnie analizując kształty płatków róż różnego gatunku, a następnie ręcznie wyhaftowuję wybrane zarysy. Jest to swoiste rosarium zapisane na kilkunastu białych, tkaninowych tablicach, gdzie poza kwadratowe płaszczyzny wyłaniają się intensywnego koloru nici sugerujące, że poza obrazem jest coś więcej (rys. 3).

Rys. 3. Plantacja, rysunek szyty, haft, tkanina bawełniana
Fig. 3. Plantation, sewn drawing, embroidery, fabric

Kolejnym przykładem takich tkaninowych realizacji, jest seria wielkoformatowych obiektów dotykowych haftowanych Braillem *Dziewczynki nie bawią się pistoletami*, gdzie na czarnych płóciennych tablicach znajdują się wyhaftowane różnego rodzaju napisy wyłuskane z przestrzeni miejskiej. Jest to próba przełożenia kodu otaczającej mnie przestrzeni na język ciszy zapisany w formie haftowanych punktów (rys. 4 i 5).

Rys. 4. Dziewczynki nie bawią się
pistoletami, haft, tkanina bawełniana
Fig. 4. The girls don't play with the guns,
embroidery, fabric

Rys. 5. Wystawa indywidualna Rysunek szyty i haft,
Shlagart Off Piotrkowska, Łódź design Festival 2015
Fig. 5. Individual exhibition Sewing draw
and embroidery, Shlagart Off Piotrkowska,
Łódź design Festival 2015

W ten oto sposób tkanina stała się dla mnie medium, którym posługuję się na gruncie rysunku, mogąc się w ten sposób wypowiadać się na wiele sposobów, nieustannie odkrywając nowe jej obszary i przestrzenie do artystycznej penetracji, łącząc artystyczną kreację z elementami wiedzy z zakresu projektowania tkaniny.

Takie szerokie myślenie o rysunku i tkaninie stało się też bazą do realizacji zagadnień edukacyjnych, które podejmuję w ramach prowadzonych przeze mnie przedmiotów, tj. rysunek specjalistyczny i techniczne aspekty modelowania tkaniny w Zakładzie Wzornictwa UTP w Bydgoszczy. Tutaj, mając kontakt z młodymi adeptami wzornictwa, stało się zasadne zarówno kształcenie z zakresu podstawowych jakości wizualnych i języka formalnego, jak również łączenie tej wiedzy z umiejętnościami stricte manualnymi z zakresu manipulacji tkaniną i podstaw jej projektowania. Kontakt z miękką, a zarazem trwałą materią jest kluczowy, bo tekstylia wpisują się zarówno w projektowanie ubrań, mebli i wyposażenia wnętrz, jak i przestrzeni bliskich człowiekowi. Właściwie wszędzie tam, gdzie bytuje człowiek, pojawia się też pole do działania z tkaniną i tekstyliami oraz potrzeba ich dostosowania do aktualnych potrzeb. Znane od zarania wieków metody wyplatania materiałów z różnych włókien po dziś dzień znajdują zastosowanie, jednak powstają już na nowych zasadach, ze współczesnych nam materiałów, czyniąc otaczającą nas rzeczywistość bardziej przyjazną [2]. Ta aktualność tkaniny czyni z niej bardzo uniwersalną materię i jednocześnie atrakcyjny środek wyrazu, w którym zakodowane jest oddziaływanie na ludzkie zmysły.

Warto zaznaczyć, że edukacja w zakresie tkaniny w ramach pracowni Technicznych Aspektów Modelowania traktowana jest tu jako dopełnienie warsztatu z modelowania w drewnie oraz metalu na 2 i 3 roku studiów I stopnia na kierunku Wzornictwo (nie stanowi odrębnej specjalizacji). Prowadzona na studiach projektowych właśnie w taki sposób w mojej ocenie wymaga możliwie szerokiego i całościowego spojrzenia na obszar znajdujący się pomiędzy pro-

jektowaniem a sztuką. Okazuje się, że istotne są tu zarówno zagadnienia z zakresu projektowania wzorów, technicznych możliwości manipulacji tkaniny, podstaw materiałoznawstwa i technologii produkcji oraz tkaninowych tendencji, jak również języka formalnego, a także aktualności z zakresu sztuki. Takie kompletne traktowanie pozwala lepiej zrozumieć tkaninowe konteksty i uchwycić dynamikę zmian na tym polu. Dlatego niezwykle istotne wydają się być prowadzenie zajęć zarówno w formie wykładów i prezentacji, gdzie podejmowane są zagadnienia z obszaru sztuk dotyczące jakości wizualnych i kształtowania formy plastycznej, oraz zajęć praktycznych, gdzie student pracuje z konkretną materią, co okazuje się być kluczowe (rys. 6 i 7).

Rys. 6. Projekt Puf tekstylny zrealizowany w pracowni Technicznych Aspektów Modelowania, projekt studentki, autor: Anna Cichosz, Joanna Borońska, Paweł Dolny
Fig. 6. Project Textile pouf, students project, author: Anna Cichosz, Joanna Borońska, Paweł Dolny

Rys. 7. Zadanie Manipulacje tekstylne – Smocking zrealizowany w pracowni Technicznych Aspektów Modelowania, praca studentka, autor: Eliza Sikora
Fig. 7. The manipulation of the textile – Smocking, student work, author: Eliza Sikora

W takiej formie kształcenia istotna jest nauka projektowania wzorów stanowiąca bazę projektowania tkanin, gdzie na podstawie multiplikacji studenci równolegle poznają zasady druku na różnych materiałach i jego rodzaje, a także zagadnienia formalne dotyczące operowania skalą, rytmem i iluzją przestrzeni. Następnym ważnym zagadnieniem okazują się być manipulacje tekstylne i wykorzystanie całego potencjału tkwiącego w formowaniu materiału m.in. poprzez składanie, warstwowanie, plisowanie, pikowanie i inne, często eksperymentalne metody. W ramach Technicznych Aspektów Modelowania Tkaniny powstają też tekstylne obiekty. Miękka materia bardzo często stanowi konstrukcję, jak i zewnętrzne poszycie, gdzie eksponowane są estetyczne i funkcjonalne jej walory. Dzięki praktycznej metodzie pracy, gdzie student od projektowania wzoru przechodzi do próbek materiałowych i dalej realizacji pełnowymiarowe-

go prototypu obiektu, jest szansa na eksperymentowanie z tekstyliami i doświadczenie na czym polega praca z realnym tworzywem. Daje to możliwość przeniesienia zdobytych umiejętności na inne materiały, niebędące tkaniną oraz wykorzystanie wiedzy i doświadczeń przy realizacji dalszych projektów.

Spojrzenie na tkaninę jako na pole działań na styku sztuki i projektowania stanowi subiektywną propozycję rozważania wątków tekstylnych. W mojej ocenie jest to perspektywa, która uwypukla dynamikę zjawisk tekstylnych i traktuje je możliwie pełnie, choć z pewnością nie całościowo. Pokazuje tkwiący w niej ogromny potencjał twórczy. Możliwości kreacyjne, jakie daje aktualnie tkanina wskazują, że oprócz tego, że jest to tkana materia, która kształtowana w określony sposób nabiera formy, jest ona również medium, językiem o niezmierniej pojemności i otwartości na artystyczno-projektowe eksperymenty.

LITERATURA

- [1] CLARKE S.: Textile design. Laurence King, 2011.
- [2] CLARKE S.: Print: Fashion, Interiors, Art. Laurence King, 2014.
- [3] EDELKOORT L., FIMMANO Ph.: Gathering. From Domestic Craft to Contemporary Process, Exhibition catalogue, Design Museum Holon, 2014.
- [4] JACKSON P.: Complete Pleats: Pleating Techniques for Fashion, Architecture and Design. Laurence King, 2015.
- [5] QUINN B.: Textile designers. At the cutting edge, Laurence King, 2009.
- [6] QUINN B.: Textile visionaries. Innovation and sustainability in textile design, Laurence King, 2013.
- [7] <http://www.contemporaryartscenter.org/exhibitions/2016/02/do-ho-suh>, stan na 18.10.2016.
- [8] <http://contextile.pt/2016/en/>, stan na 19.10.2016.
- [9] <http://www.chiharu-shiota.com/en/>, stan na 18.10.2016.
- [10] <http://www.gabrielawe.com/>, stan na 18.10.2016.
- [11] <http://www.miniartextil.it/>, stan na 19.10.2016.
- [12] <http://www.textileartoftoday.com/index.php/en>, stan na 19.10.2016.
- [13] <http://www.trendtablet.com/4155-talking-textiles/>, stan na 18.10.2016.

FABRIC AS ROOM FOR ACTION AT THE INTERFACE BETWEEN ART AND DESIGN

Summary: Fabric has recently been an unusually expressive area of human creation, being at the interface between art and design. The range of activities within this is so extensive that it has become extremely capacious and intriguing medium. After many years of artistic non-existence, fabric has returned as a category of art and design in completely new context. It allowed me to find my own way, both in scope of artistic creation and education within the field of textiles, conducted on design studies. In my artistic creation I rely on the broadly understood experimental drawing and explore the issue of textile and fabric in a variety of situations and forms. My favorite techniques are manual embroidery combined with sewn drawing. These techniques provide me a variety of linear solutions in my art work. For this reason I start to treat textile area as room for action at the interface between art and design.

Key words: fabric, textile, art, design